

**„CU IUBIRE TANDRĂ, ELISABETA” „MEREU AL TĂU
CREDINCIOS, CAROL”. CORESPONDENȚA PERECHII
REGALE, VOL. I (1869-1888) & VOL. II (1889-1913),
HUMANITAS, 2020-2021, EDIȚIE CRITICĂ ȘI
COMENTATĂ, NOTE ȘI TRADUCERE DIN GERMANĂ
DE SILVIA IRINA ZIMMERMANN ȘI
ROMANIȚA CONSTANTINESCU**

Nicoleta ROMAN

Editarea dialogului epistolar al primului cuplu regal al României este un demers binevenit; munca a două dedicate doamne filolog cu afinități față de spațiul german la o ediție critică pertinentă este cu atât mai salutară pentru un istoric. Înainte de a intra în detalii, o rezumare a acestei munci deosebite și în mod cert anevoioase. Primul volum este un epistolar al iubirii entuziaste, al încrederii reciproce, dar și al dezamăgirilor și al construirii unei prezențe într-o țară unde atât Elisabeta cât și Carol sunt străinii priviți cu neîncredere. Al doilea volum scoate la suprafață problemele și gradul de adaptabilitate față de România, precum și transformările din cuplu. Astfel, ca oricare altă corespondență de un asemenea calibru firul narativ este ambivalent: despre ei, dar și despre ceilalți.

Dintru început trebuie spus că volumele au marele merit de a nuanța, completa sau demonta câteva idei preconceptuate despre cuplul Elisabeta-Carol, societatea și Curtea românească din Vechiul Regat. Corespondența dezvăluie un Carol care nu se pliază întru totul stereotipurilor cu care românii s-au obișnuit - nu este nici rece nici distant, ci dimpotrivă capabil de a scrie rânduri marcate de gentilețe și sentiment. E drept, fermitatea, diplomația cuvintelor și rațiunea îi rămân caracteristice. Este un soț interesat de sănătatea, bunăstarea și, pe cât posibil, fericirea partenerei sale în ciuda neîmplinirii lor de cuplu de a avea un copil, a divergențelor de opinii, dar și a bârfelor și intrigilor de la Curte. Poate că ceea ce surprinde cel mai mult în corespondența publicată este prezența

covârșitoare a detaliilor medicale, a descrierilor întinse privitoare la starea de sănătate a Elisabetei, din ce în ce mai precară cu vârsta. Cure și tratamente, medici și costuri, îngrijorări și speranțe, toate predomină în epistolele dintre cei doi. Nu există stavilă asupra subiectului: fertilitatea, menstruația, febra, masajele și tratamentele cu fier sunt doar câteva exemple în cazul ei; durerile de spate și posibilul reumatism în cazul lui. Desigur, fire mai năvalnică, Elisabeta scrie mult – aproape colocvial, iar Carol, un tip militar, este mai reținut. De altfel, principele și viitorul rege este mai conștient de poziția sa, de faptul că epistolele pot fi interceptate, chiar dacă sunt cifrate sau trimise cu grijă. El își numerotează scrisorile, își notează ce și când a trimis și îi cere și Elisabetei să facă la fel; ea însăși, scriind neîncetat – lui, familiei, prietenilor, membrilor Curții etc. – nu are o disciplină și nu ține cont de nimic. O mare parte din scrisorile lui nu mai există și datorită măsurilor lui de precauție, fapt ce explică de ce volumele cuprind preponderent epistolele de răspuns ale Elisabetei.

Aspectele de temperament pot fi anticipate încă din primele scrisori ale lor. Peșitul, logodna, căsătoria și reacțiile la uniunea lor dezvăluie un univers nou pentru ei. Amploarea evenimentului, din perspectiva celorlalți, este realizează tardiv de Elisabeta în momentul primirii scrisorilor de felicitare (I, 47: *acum îmi dau seama câtă lume are legătură cu noi*). Concepția mamei Elisabetei despre viitorul mariajului, transmisă fiicei, este descurajantă. Aceasta *nu poate suporta căsniciile fericite, fiind nemulțumită de cele ale copiilor ei și totodată s-a obișnuit atât de mult cu lipsa a ceea ce este mai frumos în viață, încât consideră că este o sfidare dacă alții au parte de acest lucru* (I, 44). Contrar așteptărilor, sfatul cel mai apreciat despre viitoarea viață în România vine de la un bărbat, unchiul Adolphe, care-o avertizează pe Elisabeta asupra pericolelor date de diferențele culturale și importanța păstrării entuziasmului vârstei (*bucuria tinereții*) (I, 43). Avem, deci, o mamă nefericită care se așteaptă ca suferința ei să se regăsească în experiențele tuturor celor din jur și un unchi care îndeamnă dimpotrivă, la prezervarea sinelui, a modului personal de a fi și la încredere. Ultimul sfat îl urmează tânăra, al cărei mariaj păstrează laturi frumoase în timp ce ea nu își uită originile chiar dacă se implică și investește afectiv în promovarea culturală a României. Relația cu mama sa, dar și cu rudele din Germania, reprezintă una din constantele scrisorilor Elisabetei și îi explică modul de a fi.

Pentru ea, sentimentul iubirii face mai ușoară și încurajează apropierea de țara adoptivă, România, și învățarea limbii române (I, 62: *Toată dimineața*

am avut spor la învățat. Carol, vreau să-ți spun ceva: într-un an vreau și voi vorbi românește). La nivel personal, anii alături de fiica Maria transpar drept cei mai frumoși pentru cei doi – un echilibru găsit prin îndeplinirea unei dorințe de cuplu și abia apoi a datoriei de a oferi succesori la tron. Carol este un tată afectuos, știe programul zilnic al fiicei și ea, alintată Itty, îi scrie lui, de pildă, pe spatele unei epistole a mamei din 1872: *Dragă tată! Eu sunt cuminte. Ieri am fost pictată. O make noroi. Așa deci! Itty make little mouse!* Pierderea Mariei din pricina scarlatinei e o durere ce rămâne și se vede. Cuplul nu va mai avea copii, deși Elisabeta a avut șaptesprezece pseudo sarcini documentate parțial în scrisori, al căror impact asupra corpului îl recunoaște greu și târziu, în disputele epistolare cu Carol. Situația este însă știută în mediul diplomatic străin și în societatea românească și folosită ca o armă împotriva ei: diplomații ruși, cu interes într-o destabilizare politică în 1877 când ea rămâne în București și Carol e pe front, Brătianu-tatăl urmărind întărirea dinastiei, dar și doamnele românce. Răutatea și interesul celorlalți nu au gen iar presiunile asupra cuplului sunt constante, Carol mărturisind că i s-a cerut să divorțeze, iar Elisabeta amintind gânduri de sinucidere și abandon familial. În amintirea pierderii rolului de părinte, regina uită că nu a fost singură; regele îi atrage atenția și reclamă în aceeași măsură suferința ca tată. Rănile lui sunt tot deschise, chiar dacă se educă neîncetat și își creează ”măști” și aparențe publice. Față de toate acestea, prezența și abilitatea lui Carol de a conduce țara este continuu sabotată de membri ai clasei politice, Goleștii de exemplu fiind amintiți drept răspânditori de zvonuri. Există și un acord tacit de parteneriat în cadrul cuplului de a se implica, separat, în viața publică. Elisabeta este o prezență asumată în domeniul culturii și artei, dar și al asistenței sociale și sanitare, și realizează acțiuni de susținere diplomatică a lui Carol în mod informal. Libertatea ei de intervenție și reprezentare publică este însă îngrădită major din cauza ”afacerii Elena Văcărescu”, în care a acționat nepotrivit.

Elisabeta nu realizează intențiile reale ale tuturor celor din jur și manipularea interesată la care este supusă din pricina încrederii, bunăvoinței și afectivității investite greșit. Elena Văcărescu își supralicitează calitățile și virtutea morală și, fiindu-i respins demersul indirect de a se căsători cu Ferdinand, pare implicată în campanii de denigrare a lui Carol, a României și chiar a Elisabetei, folosind informații confidențiale. Ei i se alătură fostul secretar al reginei, Robert Scheffer, apariția cărții acestuia unde se amestecă detalii personale ale cuplului, probleme de stat (alianța încă secretă a României

cu Puterile Centrale)¹ și exagerări bănuite a fi preluate de la Elisabeta. Indiscrețiile publicate îl determină pe Carol să-i scrie reginei supărat: *Tu oare m-ai cunoscut pe mine vreodată?* (II, 294). Faptul că ea se destăinuie mai degrabă altora decât lui îi seamănă neîncredere în suflet. Desigur, el apelează la sentiment în încercarea de a o îndepărta pe Elisabeta de Elena Văcărescu. Cuplul regal avea experiența scandalurilor, iar domnișoarele de onoare ale reginei tocmai ce trecuseră printr-unul, zece ani mai devreme, cu legația Belgiei (1882). Imediat după proclamarea regatului (1881), ca monarh al unei națiuni abia puse pe harta europeană, Carol I simțea nevoia de stabilitate, tact și liniște, dar trebuie să se adapteze situațiilor; de aceea, s-ar fi așteptat ca Elisabeta să facă diferența între ce ar vrea ea ca persoană și ce trebuie să facă în calitate de regină. "Afacerea Elena Văcărescu" determină exilul reginei Elisabeta, o distanțare semnificativă față de soț și o respingere a societății românești în ansamblu, dar și o accentuare a problemelor de sănătate. Impactul și ramificațiile evenimentului în casa regală nu pot însă fi surprinse decât prin recursul la întreaga corespondență a actorilor implicați. Aici, Elena Văcărescu este descrisă doar în tușe radicale: nevinovata fecioară, o fiică-substitut, un alter-ego cultural – în cazul Elisabetei și, respectiv, o manipuloare, dintr-o "bandă trădătoare" cu un interes mai mare decât iubirea proclamată – în cazul lui Carol.

Dincolo de aspectele menționate mai sus, altele noi transpar ca semnificative precum lecturile Elisabetei și formarea sa cultural-artistică; personalul domestic și relațiile cu familia regală, raporturile dintre aceasta din urmă și celelalte curți europene etc. Corespondența este despre cuplul princiar, dar și despre o epocă, dinamica socială, intimitatea elitelor și întâlnirea dintre națiunea română și cele două personaje. Pentru cine dorește să se apropie de finalul secolului al XIX-lea românesc și elită, ea este o importantă sursă de lucru, dar care trebuie corelată altor izvoare și mărturii. Pentru cine dorește o caracterizare a intimității primului cuplu regal al României, a surprinderii laturii umane dincolo de rolurile de rege și regină, corespondența se dovedește esențială.

Nicoleta ROMAN

Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române

¹ Robert Scheffer, *Misère royale*, Paris, A. Lemerre, 1893.